

5.2. Kinderrechten in een notendop voor docenten lerarenopleiding

Het **Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind (IVRK)** is

- **universeel**: van toepassing op alle kinderen;
- **onvervreemdbaar**: men kan een kind zijn/haar rechten niet afnemen;
- **ondeelbaar**: alle rechten zijn even belangrijk.

Een kinderrechtenbenadering is een continue reflectie over de rechten van kinderen en de daaraan verbonden verplichtingen van duty bearers of plichtdragers, namelijk: de overheid, ouders, leerkrachten ..., om de rechten van kinderen te realiseren.

Meer info via

www.starttokinderrechten.be

voor LERARENOPLEIDERS
en hun **STUDENTEN**

INHOUDSTAFEL

1. Samenvatting	P2
2. Wat is het Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind?	P2
3. Waarom is het Kinderrechtenverdrag baanbrekend?	P3
4. Wat is de geschiedenis?	P3
5. Hoe werkt het?	P4
6. Wat zijn de principes van het Kinderrechtenverdrag?	P5
7. Wat betekenen de principes voor het onderwijs?	P6
8. Wat is een kinderrechtenbenadering?	P7
9. Wat is het verschil tussen een rechten- en nodenbenadering?	P8
10. Waarom kinderrechten?	P9
11. Waarom kinderrechten als kader voor het onderwijs?	P10
12. Voetnoten	P10

1. SAMENVATTING

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind werd ondertekend in 1989. Het is het eerste **internationale juridisch bindende document** dat Burgerlijke, Politieke, Economische, Sociale en Culturele Rechten groepeert geldend voor **alle kinderen onder de 18 jaar**.

Het bestaat uit **54 artikels** en kent **4 kernprincipes**:

- 1 Non-discriminatie (Art. 2)**
- 2 Het belang van het kind (Art. 3)**
- 3 Recht op leven, overleven en ontwikkeling (Art. 6)**
- 4 Participatie (Art. 12)**

2. WAT IS HET INTERNATIONAAL VERDRAG VOOR DE RECHTEN VAN HET KIND?

We kunnen de inhoud van het Kinderrechtenverdrag opsplitsen in **3 categorieën**:

Provisierechten

- 1** Het recht om te hebben, te ontvangen en toegang te krijgen tot bepaalde voorzieningen en diensten. Provisierechten zorgen er dus voor dat een kind alles krijgt dat nodig is om zich te ontwikkelen.

→ Bijvoorbeeld: een naam en nationaliteit, gezondheidszorg, onderwijs, rust, vrije tijd, ontspanning en aangepaste zorg voor weeskinderen of kinderen met een beperking.

Protectierechten

- 2** Het recht beschermd te worden tegen schadelijke praktijken.

→ Bijvoorbeeld: gescheiden worden van de ouders, ingelijfd worden bij het leger, commerciële of seksuele uitbuiting, fysieke of mentale mishandeling.

Participatierechten

- 3** Het recht van het kind om gehoord te worden bij het nemen van beslissingen die zijn of haar leven beïnvloeden. Naarmate het kind opgroeit, zou hij of zij ook steeds meer moeten kunnen deelnemen aan sociale activiteiten.

→ Bijvoorbeeld: de vrijheid van spreken, vrijheid van mening, vrijheid van cultuur, godsdienst of taal.

3. WAAROM IS HET KINDERRECHTENVERDRAG BAANBREKEND?

Het Kinderrechtenverdrag is baanbrekend omdat het internationaal en bindend is en bovendien alle rechten omvat:

BURGERLIJKE rechten

met onder andere → recht op een nationaliteit: een naam, land en identiteit hebben, geboorteregistratie ...

ECONOMISCHE rechten

met onder andere → recht op bescherming tegen uitbuiting: geen kinderarbeid ...

SOCIALE rechten

met onder andere → recht op onderwijs ...

POLITIEKE rechten

met onder andere → recht op vrijheid van meningsuiting: recht om gehoord te worden ...

CULTURELE rechten

met onder andere → recht op rust en vrije tijd: ontspanning, spelen, hobby's hebben ...

4. WAT IS DE GESCHIEDENIS?

De opkomst van de kinderrechten kwam er ten gevolge van een veranderend kindbeeld na de Tweede Wereldoorlog. Tot het einde van de middeleeuwen was er geen aparte sociale categorie. Kinderen waren 'kleine volwassenen'. Vanaf de Verlichting startte de ontdekking van het kind. Kinderen werden gezien als 'nog niet volwassen'. Toch er was nog geen sprake van KINDERrechten. Tijdens de 20ste eeuw, door onder meer de 2 grote oorlogen, was er veel kinderleed. Kinderen werden vanaf toen op de internationale agenda gezet, met de nadruk op hun bescherming.

1924 → Verklaring van Genève

1959 → Verklaring van de Rechten van het Kind

1979 → Internationaal jaar van het Kind – Start opmaak IVRK

1989 → Internationaal Verdrag voor de Rechten van het Kind

5.2. Kinderrechten in een notendop voor docenten lerarenopleiding

5. HOE WERKT HET?

België ratificeerde het Kinderrechtenverdrag op **16 december 1991**, waarna het in werking trad op 15 januari 1992. Alle landen die het verdrag ratificeren, engageren zich om toe te zien op de naleving van alle rechten uit het verdrag.

Het **VN-Comité voor de Rechten van het Kind in Genève** staat onder andere in voor de opvolging van de implementatie en de interpretatie van het verdrag.

De landen die het verdrag ondertekenden, worden opgevolgd aan de hand van periodieke rapporteringen en de publicaties van aanbevelingen (Concluding Observations).

Hoe worden de landen die het verdrag ondertekenden opgevolgd?

- Elk land rapporteert ongeveer om de vijf jaar aan het VN-comité.
- NGO's leveren alternatieve rapporten waarbij zij de stem van kinderen en jongeren representeren. (door UNICEF België: www.unicef.be/nl/whatdoyouthink)
- Het Comité geeft ook raad aan landen over hoe ze invulling kunnen geven aan bepaalde rechten. Dat doet ze door het uitschrijven van 'General Comments' (Algemene Commentaren).

Facultatieve protocollen:

- Facultatief Protocol inzake de verkoop van kinderen, kinderprostitutie en kinderpornografie;
- Facultatief Protocol inzake de betrokkenheid van kinderen bij gewapende conflicten;
- Facultatief Protocol inzake de instelling van een klachtenprocedure.
In Vlaanderen wordt dit laatste protocol opgenomen door het Kinderrechtencommissariaat: klachtenlijn voor jongeren, ouders en professionals: www.kinderrechten.be.

Voor meer informatie, zie de Engelstalige website van het kinderrechtencomité:
<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIndex.aspx> of contacteer ons via edu@unicef.be.

6. WAT ZIJN DE BASISPRINCIPES VAN HET KINDERRECHTENVERDRAG?¹

Het verdrag is **universeel** (van toepassing op alle kinderen), **onvervreemdbaar** (men kan een kind zijn/haar rechten niet afnemen) en **ondeelbaar** (alle rechten zijn even belangrijk).

Een kinderrechtenbenadering is een continue reflectie over de **rechten van kinderen en de daaraan verbonden verplichtingen** van duty bearers of plichtdragers (namelijk: de overheid, ouders, leerkrachten ...) om de rechten van kinderen te realiseren.

4 basisprincipes vormen de rode draad doorheen de interpretatie en uitvoering van het Kinderrechtenverdrag:

1 Non-discriminatie
Het verdrag geldt voor alle kinderen jonger dan 18 jaar en vraagt speciale aandacht voor kwetsbare groepen.

2 Recht op (over)leven & ontwikkeling
Elk kind heeft recht op een menswaardig leven en het recht om zich te ontwikkelen.

3 Recht op participatie
Elk kind heeft een eigen mening. In alles wat kinderen aanbelangt, mogen ze hun mening uiten en dient er ook naar hun mening geluisterd te worden.

4 Het belang van het kind
In alle acties moet er rekening gehouden worden met het belang van het kind.

Deze basisprincipes gelden over alle rechten heen en staan garant voor de kwaliteit bij het realiseren van alle rechten.

7. WAT BETEKENEN DE BASISPRINCIPES VOOR HET ONDERWIJS?

Toegepast op het onderwijs kunnen de vier basisprincipes als volgt worden geïnterpreteerd:

1

Non-discriminatie

De **gelijke toegang** tot kwaliteitsvol onderwijs geldt niet alleen voor kinderen met een beperking, maar gaat ook over gelijke onderwijskansen, de strijd tegen discriminatie en racisme en pesten op school.

2

Recht op (over)leven & ontwikkeling

De school heeft als doel het stimuleren van een harmonieuze en holistische **ontwikkeling van het kind**. Dit moet ook zichtbaar gemaakt worden in het curriculum: vaardigheden die een kind nodig heeft om nu en later in een vrije maatschappij te functioneren, verdienen een volwaardige plek naast bijvoorbeeld taal en wiskunde. Bovendien moet er een evenwicht zijn tussen wat een kind nu meteen kan gebruiken en wat hij of zij leert voor later.

3

Recht op participatie

Elk kind heeft **recht op een eigen mening**, die hij of zij ook mag uitspreken. In zaken die kinderen aanbelangen, moet de mening van kinderen serieus genomen worden. Het spreekt voor zich dat de school dé plek zou moeten zijn waar kinderen aangemoedigd worden om te **participeren en inspraak** te hebben.

4

Het belang van het kind

In dit alles zal men steeds het kind centraal stellen en **het beste belang van het kind nastreven**. Om dit te bereiken, is het belangrijk om zowel de kinderen als de ouders, en eventueel anderen, steeds te betrekken bij alle zaken die hen aanbelangen binnen het schoolgebeuren.

8. WAT IS EEN KINDERRECHTENBENADERING?

Een kinderrechtenbenadering is een **continue reflectie, dialoog en toepassing van kinderrechten en de daaraan verbonden verplichtingen van duty bearers of plichtdragers** (namelijk: de overheid, ouders, leerkrachten ...) om de rechten van kinderen te realiseren.

Een kinderrechtenbenadering in de praktijk kan veel verschillende dingen betekenen. Toch zijn er een 5-tal kerncomponenten te identificeren die in de meeste kinderrechtenbenaderingen terugkomen:

- 1 **Empowerment van kinderen;**
- 2 **Capaciteitsversterking van duty bearers of plichtdragers;**
- 3 **Beleidsbeïnvloeding/advocacy tegenover (of ten aanzien van) duty bearers of plichtdragers;**
- 4 **Bewustmaking en sensibilisering van kinderen, duty bearers en plichtdragers;**
- 5 **Directe dienstverlening.**

We lichten hier enkel de kerncomponent 'empowerment van kinderen' toe. Indien u informatie wenst over de andere kerncomponenten, contacteer edu@unicef.be.

Empowerment van kinderen

Cruciaal in een rechtenbenadering is dat kinderen hun rechten kunnen claimen. 'Empowerment van kinderen' biedt kinderen een instrument aan om **hun rechten te claimen**.

'Empowerment van kinderen' kan via verschillende acties:

- informatie ter beschikking stellen voor kinderen;
- kinderen hun capaciteiten en competenties helpen te ontwikkelen;
- kanalen ter beschikking stellen voor kinderen waar ze schendingen kunnen rapporteren;
- communicatiekanalen opzetten waar kinderen ervaringen kunnen uitwisselen en elkaar helpen;
- ...

Naast 'empowerment van kinderen' is ook 'empowerment van (secondary) duty bearers' belangrijk: ouders, lokale gemeenschappen, organisaties...

9. WAT IS HET VERSCHIL TUSSEN EEN RECHTEN- EN EEN NODENBENADERING?

Onderstaand schema vergelijkt een nodenbenadering (needs-based approach) en rechtenbenadering (rights-based approach). Ontdek hier de verschillen.

NODENBENADERING (needs-based approach)	RECHTENBENADERING (rights-based approach)
Noden impliceren geen plichten, maar lokken eventueel beloftes uit.	Rechten impliceren plichten en verplichtingen van duty bearers.
Noden zijn niet per se universeel.	Rechten zijn universeel.
Noden kunnen gerangschikt worden.	Rechten zijn ondeelbaar en onderling afhankelijk. 'Basisrechten' bestaan niet.
Er is niet per se aandacht voor het proces.	Rechten realiseren vraagt per definitie aandacht voor het proces.
Individen zijn objecten van hulp.	Individen zijn geëmpowerd om hun rechten te claimen.
Motivatie: noden voldoen uit liefdadigheid.	Motivatie: rechten realiseren uit verplichting.
80% van de noden vervullen, kan een goed resultaat zijn.	In een rechtenbenadering zijn in dat geval de rechten van 20% van de kinderen niet voldaan. Het doel is pas bereikt als de rechten van alle kinderen gegarandeerd zijn.
Gericht op onmiddellijke oorzaken en oplossingen.	Gericht op structurele oorzaken en oplossingen.
Als er middelen over zijn.	Bestaande middelen eerlijker verdelen.

5.2. Kinderrechten in een notendop voor docenten lerarenopleiding

10. WAAROM KINDERRECHTEN?

Sociaal-economisch

Door te **investeren in het welzijn** van kinderen gaan zij er sterk op vooruit. Investeren in de rechten van kinderen, als actoren die verandering teweeg kunnen brengen, draagt bij tot een duurzame, geïntegreerde en effectieve ontwikkeling. Het gebruik van de middelen toegespitst op de meest kwetsbare kinderen kan ook bijdragen tot het **terugdringen van de ongelijkheid**, en bijgevolg een grotere sociale cohesie bevorderen. Investeren in kinderen is dus noodzakelijk om de basis te leggen voor stabiliteit en welvaart in de toekomst.

Politiek en ethiek

Kinderen en jongeren zijn de meest kwetsbare slachtoffers van armoede. De ontberingen veroorzaken onherstelbare schade aan de cognitieve en lichamelijke ontwikkeling van baby's en jonge kinderen. Behalve het feit dat kinderen het zwaarst worden getroffen door armoede, zijn ze de belangrijkste schakel in de overdracht van armoede. De toekomstige generaties komen dus bijgevolg in een vicieuze cirkel terecht.

Een kinderrechtenbenadering, zoals de rechtenbenadering in het algemeen, heeft zowel specifieke **aandacht voor het concept 'equity'² als voor de meest kwetsbare groepen in de samenleving**. Een kinderrechtenbenadering met specifieke aandacht voor dit aspect heeft dan ook een belangrijke meerwaarde.

Kinderen nemen ook een centrale plaats in binnen de **Sustainable Development Goals** (SDG's). Kinderen moeten hier een belangrijke plaats krijgen, indien we een duurzame ontwikkeling beogen voor iedereen.

Meer informatie vind je via www.sdgs.be/nl/sdgs.

Aandacht hebben voor de rechten van het kind bij het nemen van beslissingen en initiatieven die de kinderen aanbelangen, is onontbeerlijk. Echte participatie is het middel om op een effectieve en duurzame manier beslissingen te nemen en initiatieven te organiseren die aandacht hebben voor de rechten van het kind. Respecteer hierbij de principes van echte participatie.

Je vindt ze onder het thema 'kinderrechten en participatie' bij achtergrondinformatie: reflecttoact.unicef.be/leerkrachten-unicef-belgium/kinderrechten-en-participatie/.

Juridisch

Zo goed als alle landen ter wereld hebben het verdrag geratificeerd; enkel de Verenigde Staten deden dat (nog) niet. Deze **quasi-universele ratificatie** zorgt ervoor dat het Kinderrechtenverdrag wereldwijd bindend is.

11. WAAROM KINDERRECHTEN ALS KADER VOOR HET ONDERWIJS?

Het onderwijs neemt in het Kinderrechtenverdrag een speciale plaats in en heeft een meervoudige opdracht in de realisatie van kinderrechten. **Enerzijds moet het onderwijs deze rechten zelf respecteren in zijn eigen werking. Anderzijds moet het onderwijs mee helpen om deze rechten te realiseren** door kinderen te leren wat kinderrechten zijn én door hen te leren dat ook zij kunnen bijdragen aan een samenleving waar hun eigen rechten en die van anderen gerespecteerd en gerealiseerd worden. Het onderwijs is de plek bij uitstek om kinderen en volwassenen in aanraking te laten komen met kinderrechten en deze toe te passen in hun eigen leef-, leer- en/of werkomgeving. Een kinderrechtenkader biedt scholen heel wat kansen om hun pedagogische opdrachten waar te maken.³

Kinderrechten vormen een **verbindend kader** tussen verschillende uitdagingen die op het onderwijs afkomen, zoals omgaan met diversiteit, taal, burgerschap, armoede, radicalisering, klimaat, pesten ... Daarom is werken met en rond kinderrechten geen extra opdracht maar juist een extra **hefboom**. Kinderrechten bieden **handvaten** om hiermee om te gaan.

Kwaliteitsvol onderwijs vanuit een kinderrechtenbenadering is onderwijs waarin het kind centraal staat in het onderwijsproces, met extra aandacht voor de meest kwetsbare kinderen, om zo te werken aan **gelijke kansen en uitkomsten**. Leerlingen die met obstakels worden geconfronteerd, geef je daarom een duwtje in de rug.⁴

Het integreren van kinderrechten hoeft geen extra werklast met zich mee te brengen. Het gaat er niet om extra dingen te doen, maar om sommige dingen anders te doen, vanuit een kinderrechtenbril. Kinderrechten is een **aanvullend universeel kader** bij het pedagogisch project van iedere school.

Ook de link met burgerschapseducatie is snel gelegd. Want rechten en verantwoordelijkheden onderwezen in democratische klassen en schoolomgevingen worden getypeerd door wederzijds respect onder en tussen leerlingen en leerkrachten. Echte kinderrechteneducatie betekent dat de kinderen worden voorzien van zowel de kennis als de vaardigheden die de basis leggen voor effectief **democratisch burgerschap**. Kinderrechten worden dan niet alleen onderwezen, maar ook erkend, gerespecteerd en voorgeleefd. De kinderen worden beschouwd als burgers van vandaag en niet alleen van de toekomst.⁵

12. VOETNOTEN

1 <http://www.schoolforrights.be/nl/het-kinderrechtenverdrag>.

2 'Equity' heeft als doel rechtvaardigheid, ontplooiing en een gezond leven voor iedereen. Equity pleit ervoor om dit te bereiken door mensen elk in hun eigenheid te erkennen. Zo wil men ieder op zich de juiste middelen bieden die hij/zij nodig heeft om dat doel te bereiken.

3 MARIS,G. 'Recht in de roos', Vormen vzw, 2010.

4 <https://www.klasse.be/126823/waarom-gelijke-onderwijskansen-nog-altijd-uitblijven/>.

5 MARIS,G. 'Recht in de roos', Vormen vzw, 2010; Kinderrechtencoalitie Vlaanderen, 'Kinderrechteducatie in het onderwijs' Kinderrechtencoalitie, 2014 (p.16-25).